

SOSİAL PROBLEMLƏR VƏ MƏNƏVİ TARAZLIQ

“Yoxsulluq” poeması haqqında düşüncələr

İndi Azərbaycan ədəbiyyatında poemanın çox müxtəlif janrları, müxtəlif növləri meydana çıxıb. Xatirə-poemalar, esse-poemalar, hətta roman-poemalar və s. kimi növlerdə müəlliflər düşüncələrini ifadə etməyə çalışırlar. Bütün poemalarda, digər ədəbi janrlarda olduğu kimi müəyyən hayat hadisələri, sosial heyatın müxtəlif problemləri öz əksini tapır.

Cəmiyyət bütün zamanlarda yüksələn xətəl inkişaf etmir. Bəzən cəmiyyətin həyatını dərğuluq, bəzən de inqilabi şəkilde dəyişilmələr müşayiət edir. Olur ki, cəmiyyət sosial cəhətdən nisbətən təmin olunmuş mühitlə müşayiət olunur. Əlbəttə, müharibələr, inqilablar, çevrilişlər cəmiyyətin ahəngdar inkişafına mane olan hadisələrdir. Bunun da nəticəsi onunla üzə çıxır ki, cəmiyyətin həyatında ahəngdar mühit pozulur, əmək intizamı deyilen mahiyyət arxa plana keçir, bir sözlə, hərc-mərclik mühiti yaranır. Bu da insanların həyatına mənfi təsir göstərir. Ən başlıcası, əhalinin tavanasını təbəqəsinə daha çox ziyan dəyir.

Məlahət Soltanqızı öz poemalarında cəmiyyətin mənəvi problemlərinin bu və ya digər şəkildə öz əsərlərində eks etdirməyə çalışır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, müəllif, ümumiyət-lə, epik janra daha çox Meyil edir, görünür, bu janrda o, cəmiyyətlə bağlı düşüncələrini ifadə etmək üçün daha çox imkan tapır. Onun istəy həyat, iştir insan, isterse dünya və yaxud qadınla bağlı mövzularda yazdığı poetik-publisistik düşüncələri göstərir ki, Məlahət Soltanqızı cəmiyyətin taleyi ilə bağlı həmişə narahatlıq hissələri keçirir və bu istiqamətdə öz düşüncələrini oxucularla ilə bölüşməyə köşkin ehtiyac duyur.

Onun daha bir əsəri haqqında - "Yoxsulluq" poeması haqqında danışmaq istərdik. Yoxsulluq sosial problemdir. Tarixən bir xalqın, bir ölkənin taleyi ilə bağlı olmayan problemdir. Bu, ümumiyyətlə, insanların taleyi ilə bağlı problem olduğu üçün Melahət Soltanqızı da məsələni bəşəri mahiyət kəsb edən müstəviyə getirməyə çalışır. Onun düşüncəsinə görə əgər yer üzündə insanların bir-birinə münasibəti düzgün qurulsayıdı, onda mənəvi əlaqlər bu qədər kəskin ziddiyətlərle qarşılaşmadı. Yəqin ki, cəmiyyətin sorvetləri də insanlar arasında düzgün bölgündürülərdi. Görünür, müəllifin düşüncəsinə görə əgər insanlar arasında cəmiyyətin mehsulu düzgün bölgündürülərsə, onda heç yoxsulluq problemi de araya çıxmazdı.

Məlahət Soltanqızı sairdir. Doğrular, o, yoxsulluğu sosial problem kimi əsas götürür. Amma yeri göldikcə onun poetik düşüncəlerinin möğzində biz tekce maddi cəhətdən yoxsulluğu yox, həm də mənəvi cəhətdən yoxsulluğu müşahidə edirik. Demək, cəmiyyət üçün əsas problemlərdən biri də yoxsulluqdur. Əger insan maddi cəhətdən təmin olumursa, onun minimum yaşayış tələbatı ödənmirsə, onda onun içərisindən, daxili mühitin-dən bir etiraz da qaynayır. Burada müellisin düşüncəlerine haqq qazan- diran bir məqam da ortaya çıxır. Biz iştir-iştəməz etiraf etməliyik ki, cə-

miyyət tarixində bütün inqilabların, üşyanlarının, çevrilişlərin möğzində maddi tələbat dayanır. Əsas kütlni möhz maddi tələbatla bağlı səfərbər etmək imkanları daha çox şanslıdır.

Ancaq şair tekce maddi tələbatla bağlamır cəmiyyətin taleyini. Onun düşüncəsinə görə cəmiyyətin taleyi həm də mənen kasıblaşma ilə daha çox bağlıdır.

İnsanlar nə vaxt bir-birine qarşı haqsız münasibət göstərir, Bir-birini qınamığa cəhd göstərirlər? Bu yalnız o vaxt olur ki, adamlar öz haqlarını təndanmış hesab edirlər.

Müellif əsərinin möğzinə bir qədər uzadın gəlir. O, cəmiyyətin həyatında baş verən hadisələri daha çox zamanın gedisi ilə bağlayır.

Məlahət Soltanqızının qənaətlərinə görə həyatda baş verən nə varsa, hamısı sözün ədalətə, haqqı güvənməsindən keçir. Bunu da onunla əsaslaşdırır ki, konkret olaraq hər bir insan öz mövqeyində həqiqətə əsaslanmalıdır. Onun üçün söz xüsusi dəyer kəsb edən güc mənbəyi olmalıdır. Məlahət Soltanqızının düşüncəsinə görə həyatın hər günü yeni bir əhval götərir. Gərək hər kəs başa düşsün ki, hər zamanın, hər günün öz hökmü var. Həç bir kimse, hətta bütün ixtiyar sahibi olan hər hansı bir şəxs belə zamanı, dövrü tutub saxlaya bilməz.

M.Soltanqızı həm də mənəvi mühitin harmoniyasını insanların öz söz-lərinə əməl etməsi ilə daha çox bağlayır. Onun düşüncəsinə görə gərək hər kes öz sözünün dəyerini, qiyməti-ni bilsin. Bir sözlə, müəllif demək istəyir ki, əgər insan öz spzünən arxa-sında dayanırsa, demək, onun özü-nün dəyeri yoxdur. Müəllifin "Yoxsul-luq" peomasının əvvəlində məhz bu-cür fəlsəfi düşüncələrə rəvac verilir: "Hər açılan sabahın Öz hökmü, öz fərmani, Tutub saxlamaq olmaz Axib gedən zamanı, Söylədiyin söz ki var, Oxdan çıxan yay kimi. Ömür sırlanıb gedir, Bir məcrasıç çay kimi. Yaşadı-ğın hər günün Dəyərinin bilməsan Kə-darına ağlayıb Sevincinə gülməsan Sa-na pənah gətirən Qəlbini sevindirməsan Acın qarnın doyurub Çılpağı geydir-məsan Həqiqəti başında Bayraq kimi tutmasan Yalani yara kimi Zamanında yırtmasan Həyatın anlAMI nə? Sinəni öna versən Hər kədərin başında, Haq-sızlar qala qurmaz Bir an sənin qar-şında. Nədən söylədiyin söz Bir ürəyə toxunsun? Nədən kədərin, qəmin Göz-lərindən oxunsun? Gördüyüñ həyat ki, var Qaya kimi sərt olur Ona qarşı ge-dənlər Bir gün axır pərt olur Laqeyd-liyin meyvəsi Sonda acı göz yaşı, Ya-man dözülməz olur Doğmaların sava-şıBu gün verdiyin hökmə Sabahin gö-züvüla bay Öz sahində hitzək Föhrə-

züyis bax Oz səmündə vissəcən Fırıra-
lənən hər budaq". Müəllif poemə öncəsi
bu düşüncələrində eşil həyatın hə-
qiqətlərinə lap acı tərəflərinə belə söz
bəzəyi vurur. Müəllifin düşüncəsinə
göre görünən həyatın özü sərt bir mü-
hit yaradır. Bu mühiti asanlıqla dağış-
maq, ona qarşı getmek heç də görün-
düyü qədər asan deyil. Ancaq orası da
var ki, müəllif öz düşüncələrində mə-
nəvi konsepsiyanı belə təlqin edir:
"Gərək insan laqeyid olmasın, ağər
kimsə həyatın həqiqətlərinə göz yu-

mursa, demək, onun özünün də xəbəri olmadan həyat üçün göz yaşı gətirir”.

Müellif sövqi-təbi ilə maraqlı məqamlara toxunur. İnsanları daxilən yeyən, mənən aşındırın məqamlara işiq tutur. Doğmalar arasındaki ziddiyətlərin acı mənşəsini bir neçə cümlə ilə poemanın əsas ideya, istiqamət müştəvisinə götürir. Bir sözlə, o demək isteyir ki, doğmaların bir-birilərə savaşı cəmiyyət üçün ən böyük faciədir. Bəlkə də doğmaların bir-birilərə savasının arxasında böyük bir tarixin dəyişikliyi, əsaslılığı, əsaslılığıdır.

Tarixi qançəkər olan türk soylu xalqların bir-birile savaşını da yada salmaq mümkündür. Elə Azərbaycan ərazisində xanlıqların da bir-biri ilə savaşını göz önüne götürmək olar.

M.Soltanqızı bələ ricətlərə əsərinin möğzinə doğru addimlayır. Və söylədiyi hekayətin əsasında da həyat həqiqiotonin dayandığını iddia edir.

Biz deyə bilmərik ki, o danışdıq
hekayətin şahididirmi? Yoxsa bunu
başqasının dilindən eşidib. Belkə de
hansısa bir zamanından fərqli olaraq
eşitdiyi bir əhvalatı nəzmə çəkib. Bu-
nu demək olmaz. Hətta ola da bilər-
ki, bu onun şahidi olduğu bir əhvalat
dir. Biz əsərin mözmununu məhz
müəllifin öz dilindən olduğu kimi
oxucuya çatdırmaq istərdik: "Söylədi-
yim hekayət Yalan deyil, həqiqət De-
yim əzel başından Nə işə kəsən deyilə-
m Ayağından, başından Necə olub elə-
ca Söyləyəcəm bəzəksiz... Qonşu kən-
din birində Kiçik bir ev, bir həyətQə-
mər qarı oğluyla Burda yaşardı rəhat
Yoldaşı Hamid kişi Bir neçə il öncəsi
Dəyişmiş dünyasını Qəmər qarı halə
də Saxlayırdı yasını Cümə axşamla-
rında Adına halva çalıb Qəbrini yada-
salıb. Qəlbində yas tutardı. Hələ ci-
xarmamışdı O, matəm libasını. Kim-
səylə bölməzdə Sevincini, yasını.
Xəlvəti yaşayardı O, qəmili dünyasını.
Ruhu qonaq gəlinçə Gecələr röyasına
Sanki günəş doğurdu Bu yası dünyasına.
Firtınalar qopuncu, Ürəyinin ba-
şında Dərdi tüwyən edirdi, Gözlərinin
yaşında Qəbrinə söykəyərək Çöhrəsi-
ni, başını, Məhəbbətlə anurdu Yarını,
yoldaşını. Qürurluydu Qəmər qarı Ba-

şini dik tutardı Qonşu qapısın açıb, Qonşuya adlamazdı. Acdımı, ya toxdu- mu Bir kimsə anlamazdı. Ana bircə ümidiñ Oğluna bağlamışdı. Ozlarını köçürüb E-vəşik eləmişdi". Əsərde bir ananın övladları ile bağlı məsuliyyət hissleri açıq-aydın görünür. Bu ana övladı ile bağlı yaşadığı hisslerdə tam təbiidir. O, həyatın çox çətinliklərini görüb. Yaxşı başa düşüb ki, bir çox problemlər insanların maddi tələbatla- ri ilə bağlıdır. Əger insanların mad- diyyat imkanları normal olsa, onda cəmiyyət içərisində heç bir çətinliklə- ri olmaz.

Adamlar maddiyyat imkanları yüksek olanlara hörmətlə yanaşırlar. Hətta onlar ağ da desə, qara da dese baş-qaları onları doğru deyən adam kimin qəbul edirler. Bu da Qəmər ananın mənəvi mühitində müeyyən istəklerin meydana çıxmasına səbəb olur. O elə düşünür ki, eğer özü kasıbdırsa, özünün maddi imkanları mehduddurса, eğer oğlu varlı, imkanlı bir ailə ilə qohum olarsa, onda onun gelecekdə heç bir çətinliyi olmaz. Yəqin ki, he-

yatı da xoşbəxt keçər. Bununla da bir ana üçün övladını xoşbəxt görmək istəyi məsələsi çox asanlıqla həll olar.

Məlahət Soltanqızının bu əsərində tam həyatı bir problem qoyulur. Əgər səmimi olaraq etiraf etsək, elə indinin özündə də belə insanlar və belə ailələr az deyil. Hələ də elə düşünənlər var ki, bir-biri ilə maddi imkanlarla qohumluq onların övladlarını xoşbəxtliyə çatdırı bilər.

Əsərin əsas qəhrəmanı Qəmər ana da məhz oğlu Murad üçün belə bir isteklə yaşayır və bu isteyi müəllif dövrə, zamana uyğun xarakter cizgiləri ilə bağlı real müsahidələrlə təqdim edir: "Oğlu Muradin toyun Allahdan diləmişdi. Bircə arzusu varıldıñı qoca ananın, Varlı-hallı bir qızla. Evləndirsin övladın Oğlu dünya durduqca Yoxluq nədir bilməsin. Bu vəfəsiz dünyada Boş yerə üzülməsin. Qız evini dağ bilib Dalın dağ'a söykəsə, Arxayınca ölərəm, Borcum olmazbır kəsə. Bu arzuyla yatardı... Bu arzuyla durardı... Öz xəyal dünyasında Nə dünyalar qurardı. Ana hərdən oğlunu Çəkib sorğu-sualı Ağızını arayardı, Fikrini darayardı: Yaşın ötür, ay bala, Yaşıdlarından gərək Qalmayaşan sən dala. Cavanlıq qətra-qətra Əridir öz şamını Saçlara dən düşməmiş, Axtar tap öz yarını. İstəyim gizli deyil Nə səndən, nə tarıdan, Arxayın olmaq üçün Övladlarını sarıdan, Dışılıq, dırnağımla Tikmişəm bu yuvanı. Baban əli qabarlı Bir bənnaydı bilirsən... Baxt adəmin üzünə Hər an gülümür, bilirsən... Əllərinin qabarı, Biləyinin gücüyla Çəkib evin yükünü. Tanrı zəhmət qapısın Bağlaşayıd, üzü, Ömrünү yaşardımı Bela halal, düzüna. Atanı ömrü boyu Yük altında görmüşəm, Onun çəkdiklərini İnan, bir mən bilmışəm". İnsafən ana həyatın bütün acılıqlarını görüb, çətinliklərini öz varlığında daşıyıb. Hətta ərinin, yəni oğlu Muradin atasının da necə əzəblər çəkdiyini unutmayıb. Hətta oğluna gələcək həyati ilə bağlı məsləhətlər verəndə də atasının əziyyətlərini yada salır. O çox isteyir ki, oğlu atasının çəkdiyi əziyyətləri çəkməsin, daha rahat yaşasın.

Bəlkə də Qəmər ananın düşüncələrində qeyri-adi heç na yoxdur. Axi hər bir ana istəyir ki, onun oğlu rahat yaşasın, qayğı çəkməsin. Amma ananın ağlinı gəlmir ki, bələ bir asan həyatı oğluna arzulamaq nəyin bahasına başa gələ bilər.

Qəmər ana öz əri ilə, yəni oğlu Muradın atası ilə çox xoşbəxt bir həyat yaşayıb. Düzdür, həyatları zəhmət içinde keçib, eziyyətlərlə keçib. Amma onlar başqlarının yanında gözükögəli olmayıblar. Onların həyatları başqları tərefindən örnek kimi göstərilib. Ele erənini ölümündən sonra da Qəmər ana oğlu Muradı hala zəhməti ilə kimseyə minnəti olmayan bir şəxsiyyət kimi böyüdüb ərsəyə gətirib.

Bölke de həyatın ziddiyyətləri Qəmər ananı belə bir fikrə düşməyə vadar edir ki, əgər Murad varlı-hallı bir ailədən evlənse, onun həyatı daha xoşbəxt olar.

(Əvvəli 6-cı sahifədə)

Axı Qəmər ana istəyir ki, onun oğlu yoxsulluq görməsin. Yaxşı imkanlı, varlı ailədən olan bir qızla evlənsin. Onda Muradın həyatı daha rahat, daha xoşbəxt olar. Müəllif bu məqamları maraqlı həyatı epizodlar kimi sözə getirir: "Axşam evə gəldi Toz-torpağa bulaşmış, Əlli qabar-qabar, Barmaqları qızarmış. Gecələrin yuxusun Bir qənimət bildirdi. Cöryayı daşdan çıxdı Ömrü boyu atanın. Mənim ağlığum Sən özün də bilirsən Bu sənətin dilini. Ancaq mən istəmirəm Belə çətin sənətə Bulaşdırıb əlini, Ömrü çəkib yüksək altda, Zəhmətə qatlaşasan. Elm yolun seçimindən, Bu sənin öz günahın. Özünə bir peşə seç, Boş keçməsin həyatın. Bir arzum var, ay oğul, Evləndiyim qız ki var Görüb-götürmüs olsun. İstəmirəm yoxsullug. Alsin sənin qapını, Varlı-hallı bir qızla Bağlaşan nigahını Ömrü mən deyən qədar Çətin görünməz sənə". Əslinə qalsa, əsərin mahiyyəti ilə bağlı ideya bu məsralara qədər tam açıqlanır. Müəllif ananın niyyətini də, Muradin təbiətini də kifayət qədər dolğunluğu ilə təqdim edir. Hətta ananın isteklərinə uyğun olaraq Murad elə bəri başdan sanki qayğısına bvir həyat yaşayır. Dostları ilə nisbətən yüngül həyat keçirir. Anasının hansı əziyyətləri çəkdiyini bele yaddan çıxarıır. Bu barədə heç düşünmür də.

əlaqə saxlayır. Hətta anasının sayəsində qazanılan pulları belə dostları ilə xərcleməkdənəkimir.

Amma həyat bu gənci hansı istiqamətdə aparacaq, o, anasının, atasının mənəvi ölçülerinə tabe olaraq halal həyatı yaşaya biləcəkmi? Dostlarına münasibətdə doğruluğu, düzgünlüyü qoruyaçaqmı? Bunu hələ bilmək olmur.

O, öz kəndindən bir qızı sevir. Onunla xüsusi ünsiyyət bağlayıb, mənəvi əsniyyət bağlayıb. Və bu münasibət Muradın həyatını kifayət qədər tələtümələrə qərəq edir. Murad artıq sakit həyat yaşaya bilmir. O, bütün gün həmin qız haqqında düşünür. Neco olacaq, onunla münasibəti hansı məcra ya yön alacaq? Hiss olunur ki, Muradın həmin qızı münasibəti çox səmimidir. Ən azı həmin qızı görəndə o necə həyəcanlı keçirir? Onun xəyalı ilə günlərini əslində həyəcanlarla yaşayır. Müəllifin iki gənc arasındaki münasibətləri təsvir edən misralarını da oxuu əslində həyəcanla oxuyur: "Murad hər an dirlərdi Anasının sözünü. Bir gününə olanda Yerə dikib gözüdü. Öz ağıyla oturub, Öz ağıyla durardı. Dostlara keçirərdi, O, vaxtının çoxunu. Dostlarcın xərcləyərdi Olan-qalan pulunu. Əsgərlək yoldaşı var Qonşu kəndin birində Ayda bir neçə dəfə Onlara bas çəkərdi. Rüfətən saxlamazdı Ürəyinin sırrını Dostlar yaxşı bilirdi Bir-birinin qədrini Bu kəndi tənyandan, Bura ayaq aşandan Bir qızı bağlamışdı Ürəyini, qəlbini. Uzaq-

Müəllif müasiri olan insanı qəmin və kədərin arasında töqdim edir. Bu insan həm də sevinc və şadlıq içərisində ola bilir. Demək, müəllifin qənaətinə görə bir insan ayrılıqda götürəndə nə qədər xoşbəxtidirsə, bir o qədər də bədbəxtlik notları ilə yaşamalıdır. Bunu həyatın ümumi axarında təbii hadisə kimi töqdim edir. Bir sözə, müəllifin özünün dediyi kimi, günəş, yağış, qar, bulud, gecə və gündüz... bütün bunlar elə bir insanın həm də həyatının rəngləridir.

Məlahət Soltanqızının əsələrində insan taleyi ilə bağlı bu cür mühəhizə-

düzgün qurmuşuqsa, onda həyat yolumuz, tale yolumuz kifayət qədər düzgün istiqamətdə gedə bilər. Və bu zaman müəllif klassik məhəbbət qəhrəmanlarının adlarını yada salır. Fərhadın, Məcnunun, Kərəmin taleyi ilə bağlı düşüncələrini poetik-publisistik bir yonda oxuculara töqdim edir və burada bir məsələni daha qabarğı göstərir ki, onlar real həyat düşüncələrindən məhrum olublar. Həyatda real mənzərədə olanlarla öz məhəbbətləri və sevgiləri arasında münasibətləri düzgün tənzim edə bilməyiblər. Ən yaxşısı, müəllifin özünün poetik, fəlsəfi düşüncələrinə diqqət etməkdir. Çünkü, bu düşüncələrdə realıklassik mühitlə, müasir zaman bir-birinə qovuşuq şəkildə daha aydın görünür: "Bir günlük, beş günlük Deyil bu dün-yə, Sevib-seviləndən yaşamaqı var? Həyat oyun deyil, öyüncəq deyil Ömrü qəm yerinə daşmaqı var. Sevgisiz yaşanan həyat abasdır. Ruha işgancıdır, ölmüş həvəsdir. Fərhad sevgisiylə aşırı dağı, Məcnun öz-özünə kəsildi yağı Kərəm tale ilə küsdi, barıldı, Yandı zərrə-zərrə külə qarışdı!". Məlahət Soltanqızının klassik məhəbbət düşüncələri ilə bağlı bu məqamları mübahisəli də hesab etmək olar. Əsas odur ki, müəllifin düşüncələri real həyat həqiqətləri ilə üzlaşır.

Bundan sonra müəllif sanki real həyata qaydır. Az qala, unutduğum qəhrəmanını təzədən diqqətə çəkir.

SOSİAL PROBLEMLƏR VƏ MƏNƏVİ TARAZLIQ

"Yoxsulluq" poeması haqqında düşüncələr

Əslinə qalsa, Muradin tərbiyəsinə anasının düşüncələri kifayət qədər təsir göstərir. Və çox təessüf ki, bu təsirler heç də müsbət istiqamətdə deyil. Axı bir insan üçün ona təlqin olunan hissələrin, duyğuların təsiri altında öz böyükliyünü qorumaq o qədər də asan deyil.

Şübhəsiz, Murad üçün də həyatını düzgün, normal qurmaq, anasının tələbləri ilə qarşılaşmadə o qədər də asan deyil.

Murad kəndin ağıllı cavalarından biridir. Baxmayaraq ki, o, anasının hər cür qayğısı ilə ehəte olunub. Bəlkə də müəyyən məqamlarda daha asan həyata da meyillidir. Ancaq esil həqiqət budur ki, o, həyatını qurmaq üçün anasının dediyi istiqamətdə dəhə çox düşürür. Yəni həyatını dəhə yüngül, dəha rahat müstəvidə təsəvvür edir.

Şübhəsiz, Murad müəyyən mühitdə böyük, öz də öz zəhməti ilə yaşayın bir ailənin övladıdır. Ona görə də Muradin düşüncələrində əsas kredo, əsas amal anasının öyd-nəsihətləridir. O, özünü açandan anasının necə zəhmətlər çəkdiyini, kimsənin malına haram baxmadığını, ən adı səhəbtərində belə doğru-düzgün danışdığını kimsənin haqqında qeybet etmədiyini belə yaxşı bilir.

Burada müəllif valideyn-övlad münasibətlərinə də diqqəti yönəldir.

Ümumiyyətə, belə bir fikir var ki, insan irsiyyət daşıyıcısidir. Ancaq dəha çox belə bir fikir hakimdir ki, insan tərbiyənin və ictmai mühitin yetirməsidir. Yəqin ki, irsiyyət daşıyıcılığı da inkar olunmadan.

Murad öten əserin son on illiklərinin övladı kim? Azərbaycan cəmiyyətinin yetirdiyi göndər.

Murad ictmai mühitdə kifayət qədər əlaqəsi olan göndər. O, esqərlək yoldaşını, ümumiyyətə, onu tamyanı insanları unutmur, onlarla daim, six

laşmag istədi Bu sevdadan bir ara Fəqət düzgüləriyle O bacara bilmədi. Cox inadla söylədi Bəzən özü-özünə Daha bir də düşmərəm Mən o qızın izinə Başımı qaldırıb da Baxmaram heç üzünə. Bir gün belə söyləyi Sabah özü bilmədən Dəyişərdi yolunu Qəlbindəki düzgülər Ona tamış deyildi. Bu sevdanın üzünə O, alışq deyildi Anasının sözləri Qaralımsı dünyasını Sənki yarım qurmuşdı Ən şirin röyasını". Burada bir gəncin yaşadığı həyəcanları duymamaya mümkin dəyil. Cox təbii hissələrdir. İnsan ne qədər ki, məhəbbətə əsir dəyil, ona elə gəlir ki, bir kimse ona güc gəle bilməz. İradəsinə nəinki ayrı-ayrı adamlar, həttə dövrən də, hakim və hökm sahibləri də qira bilməz. Ancaq Murad aşiq olandan sonra görür ki, bu belə dəyil. Çünkü o iradəsindən kenar olaraq sevgi hissələri onun varlığını idarə edir.

Demək, Fərhad nə qədər çətin olşa da, bu şirin duyğularla yaşamaqdən usanır. Sevgi hissələri ilə yaşamaq inan üçün on ali bir məqamdır.

Ona qeyd etmək lazımdır ki, müəllif Muradi hər şeye hazır kimi töqdim etmir, onu həyat imtahanlarından keçirir. Ona həyatın getirdiyi iztirablar haqqında moizələr oxumur. Elə edir ki, Murad özü həyatın bu çətinliklərlə ilə qarşılaşır və özü nəticə çıxarımaq məcbur olur.

Məlahət Soltanqızının poeması yalnız bir hekayə üzərində qurulmur. O, yeri göldəkə digər poemalarında olduğu kimi həyat, cəmiyyət haqqında, ümumiyyətə, insanlığın haqqında düşüncələrini oxucularla ilə bölüşür. Və bu zaman biz real insan həyatını sanki gözlərimizin önünde görürük. Onu görürük ki, bizi ehəte edən mühit ziddiyətlidir. Kimlərə bizi təqdir edir, kimlərə bizim üvənəmizini qaralayır. Beləliklə, biz ağla, qaranın arasından keçərək gələcəyə doğru gedirik.

lər kifayət qədər ugurla alınır. Bunu oxucular da töşdiq edə bilər: "Ömrü karvan kimi köç alıb gedir, Geriye qalanlar xatırələrdi. Bu dünyada insan kimi yaşamaq, Deyəsən, doğrudan böyük hünərdi. Bəzən qəribə olur Yaşadığın bu həyat Çevrəndəki adamlar Sənə qənim kəsili. Bəzən sənə dar gəlir İntahasız kainat Yerlərə göy arasında Bir boşluğun içində Cabalayıb durursan Əlin əldən üzüllü, Dilin dildən üzüllü Bir pərvənə donunda Canim oda yaxıb Açıldan qurulsan... Bu nurlu aləm ki var Günəş, səma, yağış, qar Güllə qoxulu yaz, bahar Oxşadığa ruhunu Yenidən doğmuş kimi O, kədərin, o qəmin Sənki heç yoxmuş kimi Başını qaldırırsan".

Bəlkə də əsərin on ugurlu, on dəyərli məqamları elə müəllifin bu düşüncələrində eks olunub. Çünkü insanın yaşadığı həyatın rengləri bu düşüncələrdə dolğun görünür.

Müəllifin qənaətləri son dərəcə sərrastdır. İnsanın ümidi üzüldən deyirik ki, onun eli əldən üzüllü. Və yaxud da bizi öz qədəsinə bağlı olanda deyirlər ki, özünü pərvənə kimi oda yaxır. Müəllif əslində bu düşüncələrlə həm müasiri olan insanların həyatına müdaxil edir, onların ömr yollarına işq salmağa çalışır, həm də əsərinin qəhrəmanın taleyini diqqətə çəkir. Bununla da sanki demək istəyir ki, əger sən öz xoşbəxtliyin uğrunda axıracan çarpışmasan kimse sənin üçün göydən qəlebə getirə bilmez. Ona göre də müəllifin düşüncələri içərisində dünyanın insan tərfindən qavranıla bilən məzmunu xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. O, öz oxucusuna (həm də əsərinin qəhrəmanına) demək istəyir ki, həyatla zarafat etmək, dünyaya oyun-oyuncaq kimi baxmaq olmaz. Çünkü biz taleyi idarə etmirik. Biz öz əmlimizlə taleyimizə istiqamət verə bilirik. Əger həyat yolumuzu

(Davamı var)